

яку вправу зробити проблемною, якими питаннями підсилити рефлексію, як «підвести» слухачів до створення концепції та як організувати практику.

Висновки з проведеного дослідження. Застосування запропонованої моделі організації навчального процесу для формування професійної арабської лінгвокультури дозволяє:

По-перше, залучити студента до процесу осмислення його власних цілей; розвивати вміння інтерпретувати навчальний контент відповідно до запитів свого професійного розвитку;

По-друге, надати майбутнім фахівцям можливість негайно покращувати результати своєї діяльності. Цей підхід передбачає таке покращення вже безпосередньо під час виконання учасниками навчального процесу їхніх майбутніх безпосередніх професійних завдань, частково перетворюючи навчання в елемент практичної фахової діяльності. Підбираючи до кожного з етапів циклу відповідні педагогічні методи і навчальні завдання, викладачі разом зі слухачами мають можливість удосконалити їхні практичні навички та вміння з обраної теми;

По-третє, перейти викладачам від трансляції знань до формування фахових компетентностей в осіб, які вчаться; одержати досвід педагога-модератора. А це, у свою чергу, дозволяє значно підвищити результативність та якість навчального процесу.

Перспективи наступних досліджень полягають у розробленні на основі викладених у статті теоретичних засад навчальних матеріалів для підготовки майбутніх фахівців для немовних ВНЗ.

Література

1. Ирхин Ю.В. Социология культуры: учебник. — М.: Экзамен, 2006. — 525 с.
2. Kolb D. Learning Styles and Learning Spaces: Enhancing Experiential Learning in Higher Education / David Kolb // Academy of Management Learning & Education. — 2005. — pp. 193–212.

Маркова О.В.

старший викладач

Шматок Т.Г.

старший викладач

кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

«ПЕРЕВЕРНУТЕ НАВЧАННЯ» ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ПОКРАЩЕННЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ВНЗ

Анотація. У статті приділяється увага педагогічній технології змішаного навчання, як один із методів, що поєднує традиційне, онлайн та самостійне навчання. Увага акцентується на одній із моделей змішаного навчання — технології «перевернутого навчання», як якісно новому альтернативному підході до вивчення іноземних мов в економічному ВНЗ.

Ключові слова: мілленіали, новітні інформаційні технології, сучасні методи спілкування, змішане навчання, перевернуте навчання, електронний навчально-методичний комплекс, відео лекції, фасилітатор, стандартизована модель.

Abstract. The article focuses on the pedagogical technique of blended learning as one of the methods, combining traditional, on-line and self-study learning. Attention is given to one of the blended learning models — «flipped learning» as a new alternative approach in the study of foreign languages in the modern economic institution.

Key words: millennials, advanced information technologies, modern communication methods, blended learning, flipped learning, virtual learning complex (VLC), video lectures, facilitator, standardized model.

Постановка проблеми та її актуальність

У «Концептуальних засадах реформування середньої школи», які складають основу нового базового закону «Про Освіту в Україні», йдеться про покоління, яке набирає ваги у всьому світі, так зване покоління Y, або «діти тисячоліття чи мілленіали», які народилися між 1990 і 2000 роками [1, с. 7]. Їхні погляди і спосіб життя значно відрізняються від старших поколінь, так як значний вплив на їх розвиток, дорослішання, навчання та працевлаштування мають політико-соціальні аспекти розвитку суспільства того часу. «Міленіали» виростили під пильною опікою рідних. Дослідження, які проводилися в 11 країнах вченими Джулією Дотті Сані і Джудіт Тріз показують, що сучасні батьки витрачають більше часу на догляд та спілкування зі своїми дітьми [2]. Так, наприклад, у 2012 році у Сполучених Штатах, один із батьків в середньому витрачав 88 хвилин на день, доглядаючи за дітьми, а в 1965 році це складало лише 41 хвилину. Значно зросла роль тата у догляді та вихованні дітей. Завдяки цьому, міленіалів вважають більш слухняними підлітками (amenable teenagers). Змалку вони звикли користуватися інтернетом та іншими електронними пристроями. Міленіали цінують певний контроль над своїм часом, роботою, дозволями. Вони легко комунікують, а тому надають перевагу командному стилю роботи. Вони з оптимізмом дивляться у майбутнє і реально сприймають тимчасові труднощі [3].

У той же час на перший курс вишів вже заходять наступники «міленіалів» — «покоління Z або центеніали», які народились пізніше за інтернет і вони не бачать свого життя без нього. Центеніал звик до інтернету, сповіщень на смартфон і постійного інформаційного потоку, отож, він завжди обере спілкування в мережі — у месенджерах.

Покоління міленіалів визначає обличчя сучасної економіки. Для них життя — це креативний процес поєднання і відчуття нового, самовдосконалення, віртуальної гри та отримання гарного заробітку. Отже, одним із завдань сучасної вищої освіти можна назвати формування творчої особистості майбутнього фахівця [4, с. 98].

Однак, слід зазначити, що в Україні, зростає недовіра до ефективності навчання у вищих навчальних закладах. І однією з причин цього можна назвати невідповідність між діяльністю вищих учбових закладів та потребами сучасної молоді. Серед викладачів «старої школи» у вищих навчальних закладах існує думка, що традиційні методи викладання мають кращі результати. Але вони не

беруть до уваги, що модель «старої школи», яка успішно працювала у попередніх поколіннях, гальмує навчальний процес сучасних студентів, у пріоритеті яких — новітні інформаційні технології.

Ми живемо в епоху змін, коли завдяки інтернету відбувається так звана «нова індустріальна революція 4.0» або «інтегрована революція», що означає перехід суспільства до нової епохи розвитку [5, с. 66]. Ця нова епоха розвитку залежить від інтернету, за допомогою якого людина все частіше узгоджує як різні аспекти свого особистого життя, так і свою ділову активність.

Тобто інформаційні технології повністю змінили підходи до освіти, культури, виробництва. Разом з тим, ми маємо проблему швидкого старіння знань і потребу в швидкісній обробці інформації. Світ потребує фахівців, які готові навчатися впродовж всього життя. А для цього нам потрібно поєднати існуючі методи навчання із новітніми інформаційними технологіями та сучасними методами спілкування.

Одним із прикладів такого навчання можна назвати **змішане навчання** (*blended learning*). Існують інші терміни (*hybrid/mixed/integrative learning, web-enhanced instruction*), які використовуються для опису цього поняття. Педагогічна технологія змішаного навчання — це один із методів сучасного навчання, який поєднує традиційне, онлайн та самостійне навчання [6]. Іншими словами — це поєднання традиційних підходів для здійснення передачі знань в організації навчального процесу із технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання. Студенти отримують знання як очно, з викладачем (аудиторна навчальна діяльність), так і самостійно (онлайн режим).

Йдеться не просто про використання сучасних інтерактивних технологій, як додаток до предметно-орієнтованої технології (традиційної класно-урочної системи), *а якісно новий альтернативний підхід до навчання, що трансформує, а іноді і «перевертає» клас (flipped classroom)*. **Технологія перевернутого навчання** — це еквівалент англomовного терміну «*Flipped learning/Flipped teaching*» [7, с. 147].

Традиційна класно-урочна система передбачає спочатку вивчення нового матеріалу, де сам викладач представляє цей матеріал (*face-to-face delivering*), а студенти слухають та роблять записи. Потім, на практичних, семінарських або лабораторних заняттях йде засвоєння цього матеріалу, а закріплення відбувається при самостійному виконанні домашнього завдання.

Перевернуте ж навчання передбачає спочатку самостійне знайомство студентів з новим матеріалом, а вже потім обговорення цього матеріалу на занятті з викладачем та подальше його закріплення, виконуючи різного виду завдання на семінарських, практичних і лабораторних заняттях. Студенти мають доступ до матеріалів, створених викладачем та розміщених у мережі, наприклад, у матеріалах *електронного навчально-методичного комплексу* у вигляді відеолекцій. Тобто, *перевернуте навчання* — це форма навчання, яка «перевертає» звичний процес навчання: знайомство з новим матеріалом стає домашнім завданням (огляд коротких відео), а на заняттях студенти виконують різноманітні справи, обговорюють проблемні питання, створюють проекти тощо. Практично,

домашня робота перенесена на заняття, а подача навчального матеріалу — за межі навчального закладу.

Наукові дослідження проблеми

Авторами технології «перевернутого навчання» вважають вчителів хімії Аарона Самса і Джонатана Бергманна (США). У 2007 році вони стали записувати відеоролики зі своїми лекціями та пропонувати їх на домашнє опрацювання учням, які пропустили заняття. Результати такого підходу були вражаючими і вчителі продовжили розвивати цю технологію. У своїх книгах «Перевернуте навчання або як достукатися до кожного учня на кожному уроці кожного дня» (Flip your classroom. Reach every student in every class every day. 2012) та «Вирішення проблеми домашнього завдання через технологію перевернутого навчання» (Solving the homework problem by flipping learning. 2017) вони розповідають про особливості технології та її можливості [8].

Впровадження даної технології в навчальний процес також досліджували Т. Дріскол, М. Горман, Г. Грін, Н. Приходькіна, О. Кузьмінська та ін. О. Кузьмінська запропонувала використання «перевернутого навчання» для активізації пошукової та дослідницької діяльності студентів: перегляд та критичне оцінювання сайтів, рецензування відео, створення вікі-статей тощо [9, с. 88].

У 2010 році Clintondale High School у м. Детройт, США, стала першою «переверненою школою», повністю перейшла на принцип «переверненого навчання». Одним із найбільш успішних прикладів впровадження нового підходу до навчання є Університет штату Пенсільванія, де успішно навчаються бухгалтерському обліку з використанням технології перевернутого навчання за допомогою відео лекцій. Студентам пропонується обговорювати матеріал і застосовувати на практиці знання, отримані у процесі лекцій. Згідно дослідження Center for Digital Education і Sonic Foundry серед членів онлайн-співтовариства Educational Exchange (Center for Digital Education) половина університетських викладачів уже використовують перевернуте навчання на заняттях. Даний метод також активно запроваджують викладачі кафедри теорії, практики та перекладу лінгвістичного факультету Національного технічного університету України «КПІ» та викладачі кафедри іноземних мов та перекладу у викладанні ділової іноземної мови в Харківському національному економічному університеті [10, с. 70].

Мета даної статті — розкрити особливості застосування педагогічної технології «перевернутого навчання» у процесі вивчення іноземної мови студентами сучасного економічного ВНЗ.

Виклад основного матеріалу

Коли ми говоримо про модель «перевернутого навчання» (flipped learning), варто згадати чотири його основні елементи (the four pillars), які розробив Г.Грін, один із членів організації the Flipped Learning Network: **F**lexible environment (гнучке середовище), **L**earning culture (нова навчальна модель), **I**ntentional content (свідомий підхід до навчальної моделі) та **P**rofessional educator (кваліфікований педагог), або скорочено англійською FLIP.

Гнучке середовище (Flexible environment) означає створення таких умов, за яких студенти можуть самі обирати де і коли навчатися. Так, під час перегляду відео лекцій, вони можуть самі вибрати, скільки разів його переглядати повністю чи якісь певні уривки.

Нова навчальна модель (Learning culture) означає, що роль викладача, як первинного джерела інформації (teacher-centred approach), також змінюється. Він стає консультантом, фасилітатором, «провідником знань», який забезпечує матеріалами електронного навчально-методичного комплексу, допомагає розібратися у проблемних питаннях. Дуже доречним є застосовувати елементи *педагогіки співробітництва* — новаторський напрям у педагогіці, що розглядає дитину, як активного суб'єкта спільної з педагогом діяльності, заснованої на реальному співробітництві, демократичних і творчих засадах [11, с. 335]. При такому підході, де студенти більш залучені у процес отримання та засвоєння знань (learner-centred approach), вони мають більше часу на практичне опрацювання матеріалу.

Свідомий підхід до навчальної моделі (Intentional content) означає, що викладач повинен ще ретельніше готуватися до занять: правильно підібрати матеріал, як для відео лекцій, так і для роботи на заняттях, враховуючи різний рівень знань іноземної мови та складність матеріалу, який вивчається.

Кваліфікований педагог (Professional educator) означає, що викладач відіграє ще більш важливу роль у «перевернутому класі», ніж у звичайному. На заняття студенти приходять вже підготовленими, а тому потрібні педагогічні технології для закріплення та засвоєння матеріалу. На нашу думку, для цього найкраще залучати *інтерактивні технології навчання*: кооперативне навчання (робота в малих групах, пошук інформації), колективно-групове навчання (аналіз ситуації або кейс-метод, імітаційні та рольові ігри) тощо. Викладач має бути готовим до систематичного надання своїм студентам «зворотнього зв'язку» — електронною поштою чи за допомогою соціальних мереж. Педагог має бути готовим до спілкування, обміну досвідом і співпраці зі своїми колегами, постійно шукати шляхи покращення свого професіоналізму [12].

Які ж основні *переваги* «перевернутого навчання»?

— студенти отримують можливість неодноразового перегляду навчальних матеріалів, тобто можуть здійснювати індивідуальну самостійну роботу в онлайн режимі, що сприяє розвитку пізнавальної діяльності студентів та розширення сфери їх інтересів;

— під час аудиторних занять студенти більш активно працюють у групах, де обговорюють проблемні питання, або виконують інші завдання, які дає викладач;

— студенти мають можливість більш активно використовувати сучасні пристрої: мобільні телефони, планшети, смартфони тощо;

— інтерактивна взаємодія студентів, як партнерів і викладача, як «провідника знань», дозволяє створити таке середовище, де студенти більш відповідальні за власне навчання і за прийняття певних рішень, коли підвищується мотивація навчання.

Не слід забувати і про *недоліки* «перевернутого навчання».

Основною проблемою залишається виконання домашнього завдання. Як змусити студентів вивчати новий матеріал вдома, коли і звичайні домашні завдання вони не завжди виконують якісно? Ще одна проблема — потрібне відповідне технічне забезпечення, потрібен доступ до інтернету, щоб дивитися відео лекції чи виконувати інші завдання онлайн. Не слід забувати, що і не всі студенти можуть бути готовими до реалізації цього методу.

Не існує єдиної стандартизованої моделі «перевернутого навчання». Ми користуємося цим терміном, щоб описати структуру будь-якого заняття, яке базується на знайомстві з новим навчальним матеріалом, як домашнім завданням, а на заняттях йде засвоєння та закріплення матеріалу. Багато вищих навчальних закладів в Україні використовують певні елементи такого «змішаного навчання».

Викладачі КНЕУ також досить часто використовують цю модель, або її елементи в процесі викладання іноземної мови студентам сучасного економічного вузу. Це дає можливість активно використовувати аудиторні заняття, більше часу приділяти обговоренню поточних економічних проблем. Студенти мають можливість аналізувати та обговорювати статті із відомих англомовних видань (журнал «Economist», газета «Financial Times» тощо).

Висновок

Автори мали на меті привернути увагу сучасної української освіти до існуючої моделі змішаного навчання, складовою якого є «перевернуте навчання», яке суттєво змінює ролі викладача і студента.

Студент стає більш відповідальним за свої успіхи у навчанні та більш активним в опрацюванні навчального матеріалу. Він сам розподіляє свій час на ознайомлення та вивчення домашнього завдання, проявляє більш творчий підхід до процесу навчання. Готуючись до занять, студент усе частіше використовує інформаційні технології.

Змінюється і роль викладача, який більше уваги приділяє співпраці та взаємодії зі студентами. Сучасний викладач повинен володіти новітніми технологіями і вміло використовувати їх, як для роботи в аудиторіях, так і для підготовки завдань для домашнього опрацювання.

А сучасна освіта повинна забезпечити наше суспільство креативними, ініціативними і відповідальними фахівцями.

Література

1. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepziya.html>

2. Teenagers are better behaved and less hedonistic nowadays [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.economist.com/news/international/21734365-they-are-also-lonelier-and-more-isolated-teenagers-are-better-behaved-and-less>

3. Катерина Амосова. Хто такі «міленіали», і як навчати таких студентів. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/columns/2018/01/16/228473/>

4. Маркова О.В., Шматок Т.Г. Креативність у вирішенні проблемних ситуацій в умовах глобального крос-культурного середовища. / О. В. Маркова, Т. Г. Шматок // Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ [Електронний ресурс]: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (15 березня 2016 р.) — К.: КНЕУ, 2016. — С. 98–101.

5. Психолого-педагогічні аспекти формування дивергентного мислення у студентів / Ю. Ц. Жидецький // Науковий вісник [Львівського державного університету внутрішніх справ]. Серія психологічна. — 2014. — Вип. 1. — С. 65–73. — Режим доступу: journal.lvduvs.edu.ua

6. Чугай О.Ю. Змішане або гібридне навчання як трансформація традиційної освітньої моделі [Електронний ресурс] / О. Ю.Чугай // Матеріали XI науково-практичної конференції «Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі» — Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1268>

7. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології у перевернутому навчанні студентів [Електронний ресурс]: Зб. матеріалів звітної наукової конференції: — Київ: ІТЗН НАПН України, 2017. — 201 с. — Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/707368/1/>

8. Вільна енциклопедія Вікіпедія. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Jonathan_Bergmann

9. Кузьмінська О.Г. Перевернуте навчання: практичний аспект / О. Г. Кузьмінська // Інформаційні технології в освіті: зб. наук. пр. — 2016. — Вип. 26. — С. 86–98.

10. Модель «перевернутого класу (flipped classroom)» у процесі формування МКК студентів економічних спеціальностей / Л. А. Євдокимова-Лисогор // Вісник [Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка]. Серія: педагогічні науки — 2016. — Вип. 141. — С. 69–72. — Режим доступу: visnyk.chnpu.edu.ua/?p=503

11. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. — Київ: Академвидав. — 2012. — 349 с.

12. What is flipped learning? Flipped Learning Network (FLN). (2014) The Four Pillars of F-L-I-P. — Режим доступу: https://flippedlearning.org/wp-content/uploads/2016/07/FLIP_handout_FNL_Web.pdf.